

CZECH ABSTRACTS TSCHECHISCHE ZUSAMMENFASSUNGEN

ABSTRAKTY

KÁROLY VARGA, SÁRA JEGES & MIKLÓS LOSONCZ (s. 3)

Zdravotní kapitál ve velkých předlitavských a zalitavských regionech: Objasnění interpretačních rámců: Předložená studie je jednou z realizačních verzí úkolu, který si autoři uložili ve výhledu jednoho ze svých dřívějších článků, a který si kladl za cíl prozkoumat (v mezinárodním měřítku) pomocí pocitu koherence (SOC), jakožto společenské charakteristiky, zdraví a obecný blahobyt maďarského národního společenství. K dosažení tohoto cíle jsme se pokusili přispět tím, že jsme se jako jediná středo-východoevropská (zalitavská) země i my, Maďari, připojili k EU projektu pod názvem „Firemní kultura a regionální zakotvení“ (CURE). Navrhli jsme badatelům pěti zúčastněných západoevropských (předlitavských) zemí, aby do původního výzkumného modelu projektu, který odvozuje hypotetické vlivy na rozvoj regionu z interakce mezi kulturou firem ve vzorových regionech jednotlivých zemí a mezi (národní) kulturou dotčených regionů, byly začleněny jako kontrolní proměnné i drasticky odlišné hladiny zdravotního kapitálu velkoregionů na obou stranách dělící linie Labe – Litavka („centrum kontra semi-periferie“). Toto je činitel, který může odkrýt skutečné historicko-společensko-ekonomické účinné mechanismy, při prvním pohledu skryté za zdánlivě „kulturním“ vlivem. Vedení projektu odsouhlasilo, aby maďarská strana nad rámec plánu kvalitativních výzkumů ověřila kvantitativní metodou badání variantu modelu rozšířenou o proměnnou veličinu zdravotního kapitálu. Tak získané více konklusivní výsledky mohou potvrdit závěry, které byly získány původní kvalitativní verzí projektu, a mohou sloužit jako vzor k tomu, abychom v případném následujícím programu také v mezinárodním měřítku objasnili roli zdravotního kapitálu jakožto kontrolní proměnné kulturního vlivu. Předložená studie poskytuje ukázky prvních výsledků výzkumného záměru, který je třeba v rámci projektu CURE realizovat v tuzemsku a v případě úspěšnosti i přenést do roviny mezinárodního srovnání. Ilustruje tak pomocí započítaných korelací vzájemnou interakci kulturních proměnných veličin a v salutogenetickém průřezu pojatého zdravotního kapitálu.

Klíčové výrazy: zdravotní kapitál, salutogeneze, rámcová analýza, regionální výzkum, národní kultura, firemní kultura, kontrolní proměnné

LIDIA BERSZÁN (s. 27)

Průzkum možností úspěšného zvládnutí postižení v Rumunsku: Většina příslušných studií zkoumává, jak ovlivňují těžkosti a stres, vyplývající z postižení, rodinu, rodinné vztahy a role. Část rodin vychovávajících postižené dítě dokáže čelit situaci dané postižením a využívá přitom podpůrných příležitostí, skrytých ve vlastní osobnostní výbavě, ve svém bezprostředním okolí a ve službách poskytovaných systémem péče. Studie představuje výsledky jednoho výzkumu,

zaměřeného na otázky zvládnutí boje s postižením a realizovaného na území Rumunska. Výzkumný vzorek představovalo 400 takových rodin, v nichž bylo pečováno o postižené dítě ve věku 0 až 23 let. Primárním cílem výzkumu je získání co nejvíce informací o těchto rodinách, na jejichž základě by bylo možné zjistit, jak zvládají životní situaci změněnou v důsledku postižení. Dalším cílem výzkumu je poznání situace a životního stylu těchto rodin pomocí zkoumání rizikových a resilientních faktorů. Studie hledá ty podpůrné faktory a způsoby řešení, které nejvíce napomáhají zvládnutí situace, resp. se snaží odkrýt rizikové faktory, které s největší pravděpodobností a nejčastěji způsobují narušení rovnováhy.

Klíčové výrazy: adaptace, zvládnutí, strategie, riziko, resilience, kritéria úspěšného zvládnutí, profil zvládnutí

ESZTER SZ. KOVÁTS (s. 41)

Role genealogických odkazů v supervizi: Supervize se snaží tematizovat a zpracovávat zkušenosti získané v odborném kontextu. Umožňuje klientům individuální způsob specifického reflexivního a zkušenostního vzdělávání. Cílem je prohloubení odbornosti, změna konkrétního výkonu povolání pomocí vzdělávání. Supervize jako společný reflexivní proces je založena na odhodlání supervidované osoby vzdělávat se, respektive na předpokladu, že supervidovaná osoba může přijmout konkrétní rozhodnutí týkající se jednotlivých kroků. Supervizor teoreticky nemá právo překročit odborné situace, které daná osoba do supervize zařadila. V pozadí některých odborných problémů, těžkostí nebo konfliktů (nejistota v kompetencích, v určitých pracovních situacích nastalé zábrany nebo překážky, konflikty s kolegy nebo nadřízenými atd.) se ovšem mohou skrývat takové nezpracované vazby, které jsou odvoditelné z dřívějších socializačních zážitků nebo třeba z genealogických událostí či momentů. Tyto vzpomínky, pocházející z průběhu vlastního života nebo z rodinné historie zahrnující období několika generací (např. rodinné pověry, strachy, prožitky společenské vydeděnosti, zákazy, příkazy, prožitky identity, „sdělení“) často nevědomky ovlivňují vzorce percepce a reakce supervidované osoby a mohou vést ke vzniku „slepých míst“ a tak k nediferencovanému a nekontrolovanému smícháání osobní a odborné sféry. Zvláště je možné a potřebné je reflektovat v případech, když jsou v supervizi vyjádřeny formou metafor, symbolů, příběhů atd. V tomto případě je ovšem třeba se za každou cenu vyhnout hrozbě překročení hranic supervize a přerodu procesu v terapii. Jeden individuální a jeden skupinový proces supervize má za úkol znázornit, jak lze pomocí odkrytí, uvědomování a integrace těchto životních nebo genealogických vazeb přispět k rozvoji „odborného sebepoznávání“ a tím k posílení odborné identity.

Klíčové výrazy: supervize, individuální supervize, skupinová supervize, genealogie, zkušenostní vzdělávání, odborná osobnost, „odborné sebepoznávání“

JERZY W. ALEKSANDROWICZ (s. 57)

Dějiny polské psychoterapie v době socialistické diktatury: Studie pojednává o dějinách polské psychoterapie v období od r. 1945 do 1989. Psychoterapie se rozvíjela především v psychiatriích zajištěných rámcích a v důsledku poměrně intenzivních mezinárodních vědeckých vztahů, respektive díky mírným politickým a ideologickým omezením, se její rozvoj uskutečnil

pod vlivem směrů zaváděných na Západě. Odborná výchova psychoterapeutů kombinovala několik různých přístupů. Polskou specialitou bylo, že lékaři a psychologové disponovali rovnými právy a pozicemi – členství v Psychoterapeutickém oddělení Polské psychiatrické společnosti a rozhodující role v určování v psychoterapii aplikovaných metod. V roce 1989 byla zavedena kvalifikace psychoterapeut potvrzující odpovídající odborné vzdělání.

Klíčové výrazy: psychoterapie, Polsko, komunismus, státní socialismus, diktatura, dějiny, přehled, pomocné povolání, vývoj, psychiatrie

BÉLA BUDA, TEODÓRA TOMCSÁNYI, JÁNOS HARMATTA, ROGER CSÁKY-PALLAVICINI & GÁBOR PANETH (s. 67)

Pozice psychoterapie v Maďarsku v éře socialismu resp. socialistické diktatury: Studie vykresluje obraz snahy maďarských zástupců o zachránění resp. rozvíjení vzdělávání psychoterapeutů a psychoterapeutické práce v době socialistické diktatury. Psychoanalýzu považovala zpočátku dokonce i část sovětských ideologů za kompatibilní s marxistickým světonázorem. Podobně jako v případě umění nebo literatury, tak během několika let zahájili představitelé socialistické ideologie v Maďarsku, okupovaném sovětskou armádou, útok také proti teorii a výuce psychoterapie a proti terapeutické praxi, nejprve v rovině ideové, později také s vynaložením stále hrubšího fyzického násilí. Tak se nejprve začalo s popíráním potřeby psychoterapie (s tvrzením, že je potřebná jen „v důsledku kapitalistických výrobních poměrů“ a téměř zanikla i výuka psychologie), později znamenalo výraznou nevýhodu pro kohokoli, pokud patřil k některé – zvláště pak k analytické – psychoterapeutické škole. Do arzenálu boje vládní moci patřilo také zařazení klíčových terapeutických míst pod vedení neurofyziologů a moc držela tato místa pod přísnou kontrolou, přičemž se léčba scvrkla na farmaceutické zákroky. Nacházíme četné příklady, jaké – skromné – vnitřní a vnější příležitosti se nabízely při řešení problémů pro prominentní představitele psychoterapie. S oslabením diktatury došlo i k relativnímu a polovičatému zmírnění boje proti psychoterapii. Hlavními hybateli vědeckovýzkumné politiky této doby se stala loajalita vůči sovětské společnosti, okatě zneužívající psychoterapii, a/nebo boj o zachování relativní nezávislosti vědecké práce. Závěrečná část studie zmiňuje některá dilemata nového začátku, která se stala aktuální v době hrdinské éry změny politického režimu.

Klíčové výrazy: psychoterapie, Maďarsko, komunismus, státní socialismus, diktatura, dějiny, přehled, pomocné povolání, ideologická nevhodnost, psychoanalýza, terapeutické dílny

JÜRGEN MATZAT (s. 101)

Současný stav svépomoci v Německu – se zvláštním zřetelem na svépomoc související se závislostmi: Předložená studie představuje stav svépomoci v Německu, který je v evropském kontextu unikátní, mapuje její rozšíření, způsoby fungování a politický vliv. Rozlišujeme několik druhů svépomocných skupin (skupiny dvanácti kroků, psychologicko-terapeutické diskusní skupiny, resp. organizace svépomoci chronicky nemocných, postižených a invalidních lidí). Studie představuje pracovní metody jednotlivých sdružení. Zvláštní zřetel je věnován svépomoci související se závislostmi, která se jen zčásti opírá o anonymní alkoholiky, a zahrnuje

též početné další svépomocné skupiny, často ukotvené v prostředí církevních dobročinných organizací, jejichž členové si za cíl vytkli abstinenci. Do popředí se dostává specifikum svépomoci související se závislostí, a tudíž, že – na rozdíl od případů tělesných onemocnění – může často vést k uzdravení. Článek nakonec zkoumá možné důvody vzniku svépomocných hnutí – především ve vyspělých průmyslových zemích střední, západní a severní Evropy v posledních dvou-třech desetiletích. Čtenáře obeznámí s některými charakteristickými milníky německé cesty: význam výzkumu, podpora ze strany státního zákonodárství, a nakonec povinnost finanční podpory svépomoci ze strany zákonem předepsaného zdravotního pojištění.

Klíčové výrazy: svépomocná skupina, svépomocná organizace, kontaktní místa svépomoci, svépomoc v případě závislosti, laická pomoc, dobrovolný závazek, výzkum, zákonodárství